

The image shows the front cover and spine of an antique book. The cover is decorated with marbled paper featuring a pattern of blue and purple circular spots on a dark background. The spine is bound in dark green leather with gold-tooled lines. The title and volume number are printed in gold on the spine.

Politikai
röpiratok.

33.

33
241

NYILT JELENTÉS

MAROS-VÁSÁRHELY SZABAD KIR. VÁROS

POLGÁRMESTERE,

BOROSNYAI PÁL URHOZ.

IRTA

BERZENCZEI LÁSZLÓ.

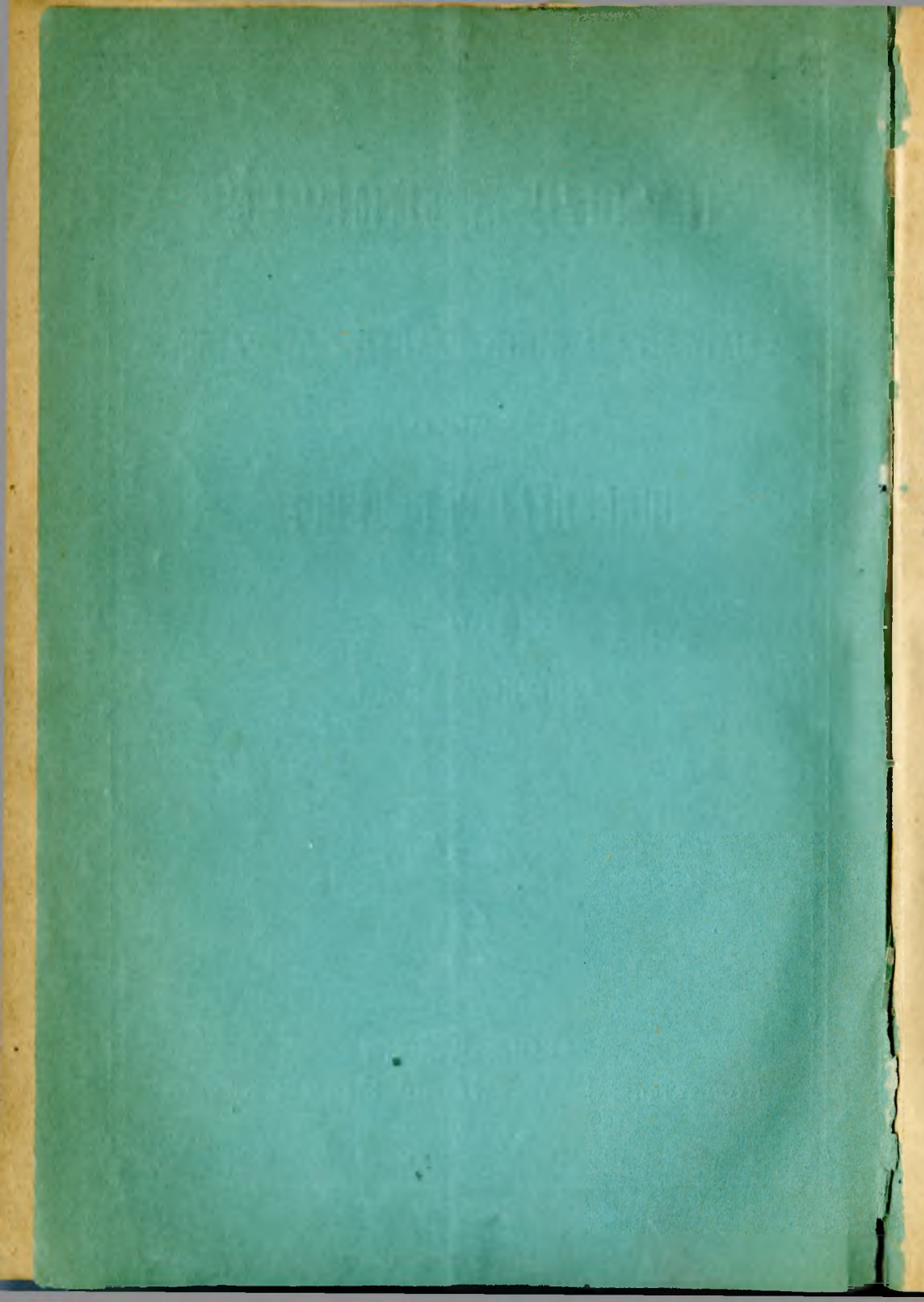
Ara 30 kr.

3.

KOLOZSVÁRT,

NYOM. STEIN J. M. KIR. EGYETEMI NYOMDÁSZ BETÜIVEL.

1873.

33

241

NYILT JELENTÉS

Marosvásárhely szabad kir. város

polgármestere,

BOROSNYAI PÁL URHOZ.

IRTA

BERZENCZEI LÁSZLÓ.

KOLOZSVÁRT,

NYOM. STEIN

M. KJR. EGYETEMI NYOMDÁSZ BETŰVEL.

1873.

Dr BALLAGI GÉZA.

Marosvásárhelyt, jan. 28. 1873.

Tktes polgármester úr!

Marosvásárhely szabad kir. városában lakozó, **K o v á c s Á r o n** evangelico református lelkész úr kapitánysága alatti szabad verekedő csapat, nem csak o városbani lakhatást tevé félelmissé, hanem kicsaptak ezen vitézek már e város vidéke országutjaira is, és ma-holnap jaj lesz annak, a ki e városba akar utazni, kivált ha kormánypárti lesz.

Igy történt már ez a mult éjjel én velem, alólirttal; Brassóból ide utazva, elesteledém, kénytelen valék Balavásáron az ottani fogadóba behajtatni, egy szobát kérve magamnak, mely, mint tudva van, egy kicsiny, az udvaroní földszinti szoba, gyenge ajtóval és ablakkal ellátva; alig fekvém le, midőn a fogadóban nagy lárma keletkezik az oda betért, állítólag mintegy harmincz egyénből álló, marosvásárhelyi részeg csizmadia urak részéről, kik portékáikkal az erzsébetvárosi vásárra valának menendők; legelőbb is nevemet hallám ordittatni az ivóteremből, később szobámnak rohanva szidtak, káromoltak, halállal fenyegetének; de a vendéglősnek sikerült több izben a tumul-

tust lecsendesíteni, mi azoban újra meg újra ismétlődött, mig-nem végre a fogadóssal egyezségre léptek, hogy az ajtót, ablakot be nem törlik, és jelenleg engem az ő házánál agyon nem vernek, hanem ennek fejében ők is élvezhessék szólás-szabadságukat, szabad legyen engem kedvök és kényök szerint szidni és mocskolni, mit meg is tevének hallatlan hőséggel, mindig hozzá téve, hogy: „jőjtek csak vissza Marosvásárhelyre, készen találok ottan mindent, ilyen és amolyan móddali kivégeztetésemre“.

Nehéz volt — mondom — a mult Balavásáráni éjem, mit, revolveremet kezembe tartva, tölték.

Nem azért jelentem ez esetet is, mintha reméleném, hogy a tisztelt polgármester úr, ezen újabbi megtámadtatásom tényezőit képes volna rendreutasítani, mert hisz illetén és ennél még vakmerőbb, személyem ellen elkövetett, itten Marosvásárhelyt kezdődött és hála az itteni balpárti kolomposoknak, már országossá vált, kilencz hónapokon át folytatott üldöztetésemért még senki nem bűnhődött.

De, kérem mégis a tisztelt polgármester urat, legyen szives ezen vásárosoknak legalább nevöket tudatni, mit könnyen megtehet egy pár nap mulva, midőn bizonyára diadalérzettel fognak e városba visszatérni, hirdetve balavásári újabb vívott hősi tetteket.

Ezen esettel összeköttetésben még tehetne a tisztelt polgármester úr egy érdekes szolgálatot ezen politikus csizmadiák hazafiságát illetőleg; mert történt ugyan is, hogy hosszas száműzetéseim első éveiben, mit reméllem, nem fogják mondani, hogy hazaárulásért szenvedék, Kis-Ázsia Kutahia városábani internáltatásom idején, szegény, szenvedéseit kiállott és már boldogult nőm, egy élő férj özvegye, három nevetlen árva édes anyja, egy levelet juttatott hozzám, melyben panaszolja a számosok közt azt is, hogy itten Marosvásárhelyt, egy tetemes összeget tartalmazó számlát tevének elébe több idevaló csiz-

madia urak, mely szerint ők sok csizmát csináltak légyen az én rendeletemre a Kossuth-huszárok számára, de a melynek fizetése elől én megszöktem; midőn szegény boldogult nőm ezen követelésnek eleget tenni képtelen volt, ezen értelembeni panaszokat felvivék az akkor itten kormányzó osztrák katonai hatóság eleibe, a követelés nőm által kifizettetett, de ezen katonai hatóság is megcsalta a csizmadia urakat, a pénzt a hadi pénztárba téve, avval utasítá el: hogy köszönjék meg, ha büntetésök elengedtetik, miután merészelték a forradalmi sereg szereléséhez járulni.

Azért hozom fel ezt jelenleg, tisztelt polgármester úr! mert okom van hinni, hogy a mult éji megtámadóim közt lennie kellett valamelyiknek azon hazug csizmadia contót készítettek közül, ez okból kiáltozhatták nekem, hogy őket, kik velem annyi jót tettek, ily és amoly gyalázatos uton megcsaltam, úgy régen, mint a mai napokban áruló, csaló voltam mindig, hazám, nemzetem, városom árulója.

Csordultig telt az ezen város iránt tartozó kegyelet-parancsolta béketürésem pohara, nem hallgathatok tovább, a nélkül, hogy mindezen és ehez hasonló vádakát további hallgatásommal ne igazolnék; mindenemet áldozám ország-világ szemelátára hazámért, székely nemzetemért, Marosvásárhely anyavárosomért; de egyet, tisztán megőrzött becsületesem oda vetnie soha nem fogom, mit egy becsületes polgára is e városnak sem követel tőlem.

Ez okból, ime, egy kis számvetés azon jótéteményeket illetőleg, melyekben Marosvásárhely polgárságának — hála az egeknek — nagy kisebbségben levő, de annál vakmerőbb, felfuvalkodott polgárai, engem részesítének.

Kezdjük a dolgot a mostani napokon kezdve, fel a negyven-nyolczadiki eseményekig.

A mult májushó 12-iknél kezdve. Igaz, hogy sok hálával tartozom mindazoknak, kik minden utószámítás nélkül, csak

tiszta hazafiság-adta kötelességek érzeténél fogva jónak látták hazatértemmel engem újra képviselőül megválasztani, választóim balpártiak valának, mint balpárti, folytatám képviselői kötelességemet; midőn azonban hazafias meggyőződésemmel ellenkezőnek látám a balkézép eljárásait tovább is követni, nem tartám magam jogosultnak, több képviselő társaim példáját követve, a magam fejétől padot változtatva, választóim elveit tekintetbe nem véve, egy más párthoz szegődni, e helyett beadám képviselői állásomról lemondásomat.

Letéve, visszaadva marosvásárhelyi balpárti választóimtól nyert képviselői mandatumomat, a végletekig eleget tevék becsület-szabta kötelességemnek; hogy ezután melyik politikai pártnak legyek hive, az, személyes meggyőződésemet illeti, ebbeli eljárásomért senkinek számolással nem tartozom.

De, még az említetteknel többet is tevék, nem állottam utjába a báró Orbán Balázs helyembeni képviselővé lett választásának is, mit hogy tevék, elismerem, hogy hibáztam; el kellett volna még akkor mondanom, mit egy, a legközelebbi alkalommal, igérem, hogy róla elmondandó leszek.

Hogy utóbbi képviselőségem folytán, nem nagy dolgokat valék képes kivinni hazánk, városunk érdekében, azt is elismerem; mert, hisz oly párthoz tartozám, mely nem mint ellenzék, hanem mint ellenség, harczol a mai magyar kormány ellen.

De, daczára gyengeségeimnek, párthelyezeti nehézségeknek, ezen várost illetőleg legyen szabad felhoznom, hogy az itteni vár körüli, a katonai hatóság által követelt hatvan öl szélességű térből ötven ölnék az utóbbi időben a városnak történt visszaadattatása tárgyában, a magyar kormány ebbeli eljárásának teljes méltánylása után magamnak is, mint kezdeményező, egy kis részt jogosan követelhetek; hivatalos okmánynyal vagyok képes ezt bebizonyítani, mert utasíthatok mindenkit, a kinek kedve tartja, az itteni várparancsnokság kezénél levő és bárki által ma is elolvasható, ezt illető felsőbb rendeletre,

melyben igénytelen nevem is említve van. Ezzel kapcsolatban távolított el az ez előtt a város közepén álló, várba helyezett löporraktár is.

Városunkat érdeklőleg fel kellett hoznom, hogy a keleti vasut fővonalának Kolozsvárról, habár Torda városának mellőzésével is, a legrövidebb uton Marosvásárhelyen át leendő Brassóba viteleért erősen és számtalanszor megküzdém, még Tisza László úr ellenében is, az azt megelőző tanácskozások története eléggé kiáltólag tanusítanak erről, hogy daczára minden törekvéseimnek, az akkori közlekedési miniszter úr országgyűlés színe előtt tett azon ígéretének, hogy ezen vasuti vonal építtetése addig engedményeztetni nem fog, mignem ki fog mutattatni az, hogy Marosvásárhelyet Udvarhelylyel vagy Segesvárral vasutilag összekötni lehetlen; daczára mindezeknek Tisza László úr győzött, és Marosvásárhely is, mint Torda városa, csak szárnyvonalakat kaptak, mindezekért én nem tehetek, én kötelességemet teljesítém.

De Tisza László úr tovább ment, és tordai választói előtt elég vakmerő volt állítani: hogy én az országgyűlésen egy oly indítványt tettem volna, miszerint Torda szárnyvonalat se kapjon; ezen levegőből kapott, becsületes mélyen sértő állítás volt fő okozója a május 12-ki marosvásárhelyi botránynak.

Tisztelt polgármester úr! nem volt senki Marosvásárhely polgárai közül, ki szivesebben üdvözölte volna önt, mint magam tevém ezt önnel, polgármesterré választatása alkalmával, és ime, ezt most sem húzom vissza; de bocsánat polgármester úr, az azon botrány alkalmával ön által elkövetett eljárás, téves volt; elmondom lehető rövideggel, hogy miért tartom ezt annak.

Midőn Tisza László úr és társai itten egy erdélyi ugynevezett „országos balpárti gyűlést“ szervezének, abból én előre kizáratám, mert tudokra esett, hogy én itt, Marosvásárhely polgárságának színe előtt akarám számadásra vonni, az azelőtt kévéssel Tordán tartott beszédeért, nem akartam én ez alkalom-

mal jobb- vagy balpárti politikai kérdésekbe ereszkedni, a mint ezt előre is ígérém; de értésemre esvén, a mit maga Tisza László úr a gyűlés előtti napon tartott értekezleten nyíltan is jelzett, hogy ők engem készen fognak találni, jól ismervén, régi tapasztalatok után, az ezen város ma is dühöngő kis részének természetét, jónak látám egyedül a gyűlésbe nem menni, hol bizonyos testi megvertetésnek mentem volna elébe.

Ily szomorú körülmények, a szólás-szabadságnak ily brutális terrorizálása kényszeríthetett engem több vidéki székely atyámfiaiinak behívására, azt kérve tőle, hogy elhallgatva minden személyem elleni lehető szósértéseket, csak is a történhető ütlegek ellen védőleg állanának kerültem.

Igaz, hogy ezen felszólításomra többen jövének be mint a mennyire én számolhaték, midőn azonban be akarék menni, a közkert kis kapuit bezárva találom, első zárt népgyűlés vala ez, mind eddig hallatlan a székely nemzet történetében, magam azt sem tudván, hogy a gyűlés nem az ottani nyári színház termében tartatik, mint előbb mondatott, mi ha történt volna, annak bezárt ajtait betaszíttatni nem engedtem volna, de én csak a kertbe akarva menni, megvárva míg a gyűlésnek vége leszén és Tisza László urnak a tereméből kijötte alkalmával az igazat megmondani, nem tartva őket jogosultnak a közkert kapuit is bezárni, rendelém annak kinyitását. Illyesmit, ehez nagyon hasonlót tévék én 48-ban is, a mit alább elmondandó lészek. A mint igen is jól tudatik, sem én, sem társaim, ezen tágas közkertbe bé nem ereszteténk, nem csak, de néhány vitéz példájára kövek szedetvén fel, kövekkel, dorongokkal, a közel malomhoz tartozó fejszék- s egyéb szerekkel vereténk vissza, és igaz az, hogy nékem menekülni kellett a városból, ha bár nem is oly csuf módok által, minőnek azt a Tisza László ur napi lapja, a „Magyar Varga v. Polgár“nak jökedve telt hirdetni.

Tisztelt polgármester ur! ön ez alkalommal a gyűlésben lévén, úgy látszik, hogy nem láthatta a fától az erdőt, erőnye-

sen lépett fel ön, de intézkedése egyoldalú, hogy ne mondjam igazságtalan volt személyem és társaim ellenében. A helyett ugyan is, a mi önnek ezuttal első kötelessége lett volna, ezen gyűlést egy időre rögtön felfüggesztve azonnal a helyszínén vizsgálatot tartván tudomására jönni ezen verekedés kezdőinek, ön e helyett jónak látta mint kormány képviselője ezen balpárti gyűlés további folytathatását katona-szuronyok védelme alá helyezni, míg másfelől egy szomszéd kertben békésen visszavonult társaimhoz menve a székyeket a székyföld ezen fővárosából rögtön kitakarodni rendele, mit ha tenni vonakodnának, szuronyokkal kiüzetéssel fenyegeté őket.

Ha bár önt ezen eljárásáért a balpártiak dicsőíték, de önnel is megtörtént csak hamar, hogy polgármesteri hivatali szobájában egy vitéz csizmadia ur szinte föbe lőtte, mit csak az által kerülhetett ki, hogy hirtelen az önnek szegzett pisztolyt kezével felütve a golyó a padlázatba furódott.

Ezt követé a legközelebb mult marosvásárhelyi képviselő választás, mely alkalommal ön polgármester ur és Ajtai Mihály ur, bizonyára e városnak két tiszteletre méltó tagja léptek föl kormánypárti jelöltül, a választást megelőzni kellett választók lajstroma kimutatása szerint önöknek nagy többséggel győzelme biztosnak volt vehető, daczára ennek a kisebbségben lévő balpárt győzött, azon egyszerű okból, mert Kovács Áron és társai fenyegetődzéseinek sikerült több mint 400 jobbparti választót választási joguknak ezuttali gyakorlatától elijesztetni, a város tehetősb kereskedő és más üzletet folytató polgárok félvén üzletbeni károsításoktól, vonakodának a választó urnához járulni, számos itten lakozó izraeliták, kiknek az újabb törvények választási jogot adományoztak, követék a kereskedők példáját, annyival is inkább, miután az itteni izraelita sinagogára kiragasztott nagybetűkkel irt plakaton olvasható volt, hogy azon esetben, ha az izraeliták ezuttal a választásban részt venni merészelnének sinagogájok le fog romboltatni, mely mun-

kát ezen fenyegetődző urak, már a mult 1861 évben példásan meg is kezdének, midőn ezen imaház egész belsejét összerombolák, és csak a katonaság közbejövetele előzé meg a zsidók leöletését. Eként és ehez hasonló módok igénybe vétcle által történt, a mi hihetetlennek látszott, hogy ön és követjelölt társa megbuktattak; imé egy újabb köszönet az ön május 12-én történt eljárásáért.

Mint mindenhol a világon, itt is van egy javithatlan néposztály, mely mihelyt egy kis szabadságot élvezhet, dül, fül, garázdálkodik, jöjjen azonban egy kis idegen ellenség, akkor gyáva, első a szaladók közt, és egy káplár-pálcza elégséges őket megrettenteni; meg kell azonban vallanunk, hogy sehol a széles Magyarországon egy ily néposztály egy egész várost terrorizálni nem képes úgy, a mint ez ma itten Maros-Vásárhelyt napirenden van.

De mindezek csekélységek ahhoz képest, a mi velem május 12-ike óta történt.

Marosvásárhelyi üldöztetésem mondhatni országossá vált; alig menekülék innen Brassó városába menvén, csakhamar egy éjjel ottani fiatal szász urak szobámra rohannak és ki akarának üldözni a városból; panaszlék itten is, a törvényes vizsgálat ugyan megkezdett, ujjal mutatnak ma is éjjeli megtámadóimra, de hasztalan, tölem nem kevesebb követeltetik, mint hogy esküt tennék le, azon egyének ugyanazonosságát illetőleg, mit én természetesen az előtt soha nem látott, az új sötétével borított arcvonások látása után mai napig is lelkiismeretesen tenni képtelen vagyok, panaszomra csak azt nyerém, hogy pár napok mulva hálószobám ablakai zuzattak össze.

Vérszemre kaptak 48-diki szász elleneim — hála érte a balközép hazafias eljárásainak — 48-diki eljárásaimért, melyért az absolut kormány ideje alatt oly sulyosan és hosszasan szenvedék, ezért kell ujra bűnhődnem a mai napokon.

Ebből következőleg csak hamar a brassai események után Szászrégenbe kelletvén mennem, hol száműzetésből haza tértem után többször békésen megfordultam, éjeket is tölték bántalom nélkül, Szászrégenben mondom fényes nappal álló délben kevésbe mult hogy agyon nem verének, most sem tudom megmagyarázni, hogy találám magam az azelőtt kevéssele tele levő étteremben három robusztus egyénnel, kik csak hirtelen rám támadtak, azon rövid kérdések után, hogy mikor lesz még Berzenczei-vásár, Szászrégennek egy a 48-dikihoz hasonló pusztítása, hasztalan mondám, hogy én oka nem voltam, és ha lettem volna is, már meglakoltam, királyi kegyelem feloldozott minden további vád alól. Mit Király, mit Császár, kegyelmezen annak a ki őt bántotta, mi nem kegyelmezőnk, és rám rohantak ; ezen 3 izmos egyénnel megküzdeni képtelen lettem volna, ha csak a zaj hallattára velem lévő szolgálaim be nem rohannak és ki nem szabadítanak gyilkosaim körmei közül. Megtevéem ez alkalommal is az illető helyeni panaszomat, de ez is mint a többi és valószínűleg még ezután is történhető panaszaim eredmény nélkül fognak elhangzani, nincs menekülésem, csak is a nyilvános tér, melyhez ezennel kényszerítetem folyamodni, a szászrégeni pusztitást is, mint alább látható lesz, felhozván.

De a szászrégeni megtámadtatásom csak tovább folytatódott itten M.-Vásárheiyt az egész nyáron át, szabad itten utcán, piaczon a mit tetszik rám kiabálni, a mit rendesen meg is tettek és tesznek, senki ezért meg nem fenyítettett, magam panaszozni ujra meg ujra eredmény nélkül belefáradék, alig volt éjjel, melyen itthon csendesen alhattam volna, több versen a csendörök védtek házamat, ha kertembe menék, a szomszéd kertekből kövekkel dobálának és mind ez Isten tudja miért !

Képviselei állomásomról lemondva, öszveszedve száműzetésem folytán elpusztított birtokom csekély maradványait, még ezen felül kölcsönzéshez is fordulva magán üzlethez kezdék, visz-

sza szerzendő valamit öreg napjaimra magam és gyermekeim számára.

Kevesebb volt az öszveg, mely rendelkezésemre állott, mint sem kockáztatnom ne kellett volna egy hamar visszatéríthető és nyereséget is hozható üzlethezi kezdés által.

A közlekedést elősegítő gyorsutazási intézetet állíték fel az itten már megnyitott vasúti állomástól Szászrégenig, később egy más vonalt Segesvárig, a segesvári vasúti állomás megnyitása után Segesvártól Brassóig.

Ez utolsó végső erőm megfeszítésébe került, mert nem csak Marosvásárhelyt minden elkövetett üzletem megrontására, de ennek folytán ezen roszakaró eljárás nyílt tért nyert a segesvár-brassói utvonalon is.

Számos utazók tanusíthatják, hogy miként rendezém be e vonaloni gyorsutazhatást, minek hiu dicsekvés nélkül mondhatom párját a magyar királyságban alig találhatni, a téli legkevésbé jövedelmes hónapokat kiállva, az utóbbi napokban jut eszökbe némely brassói és segesvári elleneimnek engem ezen üzletnél is megbuktatni, mintha Segesvártól Brassóig egy új magyarok elleni lázadás ütött volna ki, úgy szaladtak a szászok jó és rossz lovaik után, befogva azokat régi rongyos szekerekbe; lovaimat ugyan meg nem verheték, de volt elég mód engemet azon vonalról kiteszítani.

Hallotta volna egy magyar, hogy mik kiáltattak, látta volna, hogy mik történtek a segesvári vasut állomásnál, felhiva utazókat és népet az ő szász vagy német nemzetiségi érzelmeknél fogva az ők szekereiket használni, mert mit is keres ezen tiszta szászföldön eső vonalon egy magyar vállalkozó, és azok közül is éppen egy ilyen és amolyan Berzenczei, kivel így bántak Vásárhelyt, amugy Brassóban, meg amugy Szászrégenben, könyv nélkül beszélék Segesvártól Köhalmon át Brassóig; hogy miket irtak légyen rólam a legderekabb magyar ellenzéki lapok, beszéltek ezeket a népnek és mulattattak vele utasokat min-

den fogadóban, e volt a közbeszéd tárgya, példákkal bizonyítván be, hogy ellenemben bár ki bár mit tehet büntetlenül, nem is mulaszták el azt konduktoraim és kocsisaim ellenébe, kikkel egy valóságos harcztot kezdének.

Látva, hogy én ez üzletet újabb meg újabb botrányok kikerülése nélkül tovább nem folytathatom, számat is vetvén magammal, könnyű volt átlátnom azt is, hogy egy ily dühösön keletkezett társaság ellenében pénzzel se fogom tovább győzhetni, kényszerülve érzém magam Brassóban Ludvig Ferencz urhoz fordulni, kinek firmája alatt keletkezett ezen új gyorsutazási intézet, és elfogadva tőle igen csekély kárpótlási ajánlatot, felhagyék üzletemmel, tetemes, igen tetemes károsodással.

Ezzel jövék haza és találkozám tegnap éjjel Balavásáron a marosvásárhelyi már legelőbb említett politikus czizmadia urakkal.

Mennyi jót tevének velem, kiáltozák ottan mint kiáltják ma is számos czinkosai uton és utféleu, számoljunk tehát, most van időm.

Kezdjük már, ha úgy tetszik, még 1848-ban; egy néhány akkori eseménynyel kívánok szolgálni.

Történt 48-ban, ha jól emlékszem martius havában, hogy a még akkor kezemnél lévő mező-sámsondi jószágomról ide a városba belovagolva a Marosan lévő vámos hidnál a vámos megállit, figyelmeztetve, hogy baj ér ha beljebb megyek, mert éppen most vevé a hirt, hogy a kis templomban egy városi népgyűlés tartatik, hol a többi között nevem is hangoztatik azon követeléssel, hogy tiltatnám ki a városból; hangosan neveték az öreg vámos figyelmeztetésére, mely azonban többek által ismételtett bemenetelem folytán.

Felvágtaték a székház és reformatum collégium közti térre, hol több székbeli barátommal, számos fiatal tanulókkal találkozám, kik már első látásomra éljenzésekkel üdvözlének. Elbeszéltem magamnak a dolgot és általok értesülék, hogy a népgyűlés a nemzetország fel- vagy nem állitása körüli tanácskozá-

sért tartatik, de a hol Lázár Ádám ur és részesei leszavaztat-
tak a nemzetörseget, fő érvelésül használtatott fel, hogy e csak
egy ürügy lenne arra, hogy az itteni belföldi székelység is fegy-
ver alá vettessen, a miként határörvidéki székely testvéreink
már ez alatt nyögnek egy század óta. Figyelmeztetem ezuttal
is, hogy távoznám el a városból, mert nagy az ellenemi inge-
rültség.

Mit! kiálték föl leszállva lovamról, ki a legény, ki velem
merjen jöni utat nyitni nékem ezen pecsovicz gyűlésbe. Csak
nem mindannyian válalkozának székbeliek és az összes jelenle-
vő tanuló fiatalság úgy szólva ostrom alá vevé az ugynevezett
kis templomat, mely azonban elég tágas és zsufozásig volt tele
városi polgársággal.

A templom előtti megjelenésünkre az ajtó ugyan előttünk
bé nem záratott, miként május 12-én, de nagy tömeg tolt
az ajtóba utunkat állva, le vele, ki vele az árulóval! hangoztatá-
nak, mint épen május 12-én. Ez alkalommal szerencsésebb va-
lék, kevés, de erőyes, senkit meg nem nyomorító taszigálódá-
sok után bévezettetém a templomba, hol egy padra felállva
látám elsápadva állani az elnök oldala mellett Lázár Ádám
urat, zajjal viharral akarák megakadályozni beszélhetésemet,
de már lehetetlen volt, hangom ledörgé a vihart és megkez-
dém beszédemet, tekintve a hely szentségét, a hol állék, e sza-
vakkal:

„Boldogok, kik üdözést szenvednek az igazságért, mert
övék a mennyeknek országa.

Boldogok vagytok, midőn szidalmaznak titeket, és üdöz-
nek titeket, és hazudván, minden gonoszt mondanak ellenetek
én érettem.

Örüljete, mert a ti jutalmatok bőséges mennyekben, mert
igy üdözék a prófétákat is, kik előttetek voltak.“

Három óra hosszat tartó beszédem után diadalom teljes
volt, nem csak hogy a gyűlés a nemzetörség felállítását elfogadá,

hanem az rögtön életbe is léptetett. Ki a hol mi fegyvert talált, az előbbkellő uraktól a csizmadiákig, és a kisutczabeli harisnyás polgárokat lehetett látni a bárók és grófok közé sorakozva, az őrtanya felállított, koszoruzva tisztelegtek és az összes nép kívánatára én valék az első, ki szemlét tarték ezen pár óra alatt rögtönzött nemzetörség fölött.

Este éji zenével lepett meg házamnál a városi polgárság, lelkesedve nyilvánítván személyem iránti ragaszkodásokat, még azon is tul mentek, égre-földre esküvének, hogy soha másra mint reám nem fognak hallgatni, legyen én az ók tanácsadójuk, vezérök, jó és rossz időben.

A lelkesedés oly nagy volt, hogy lehetetlen volt el nem érzékenyülnem, tiltakozva minden tehetségeim tulbecsülése ellen, felhozva gyengeségeimet, fiatalságomat, tapasztalatlanságomat, igérem én is, hogy vélok fogok lenni, mindent a mit lehet megtenni veszélyben lévő hazánk megmentésére, és épen ekkor oldalom mellett álló nőm és kis gyermekeimre mutatva felszólitám őket, hogy nagy munka vár ránk, válságos idők küszöbén állunk és azon esetre, ha én elesném, fogságra kerülnék, vagy más egyéb előre nem látható események folytán családom elhagyattatva lenne, kérdém, ha fogják-e őket pártolni? Ujabb, meg ujabb eskük és ígérek követék ezt. Az asszony a mi anyánk, gyermekei a mi gyermekeink lesznek, védeni fogjuk őket éltünkkel és vérünkkel, ruházni és táplálni vagyonunkkal, kenyerünk utolsó falatjáig.

Ezt egy kissé hosszadalmasabban adám elő, mint más alkalommal a szerénység megengedhetné, de föl kell ma említenem, miután tisztán emlékszem, hogy azon sokat ígéro egyének nagyobb része csizmadia urakból állott, kik tán épen magok irták később azon csizmadia kontót, melyet szegény nőmmel megfizettetek. Elő kellett adnom épen azért is, mert ezen jelenet épen azon ház előtt történt, mely akkor még nőm, vagy jobban mondva ipam Kadácsi Dániel uré volt; midőn Gedeon

osztrák tábornok e várost elfoglalá, az általa kivetett hadi sarcz oly terhes része vettetett e házra, hogy nöm és atyja hallatlan potom áron valának kénytelenek elvesztegetni, hogy kifizethessék a M.-Vásárhely részéről rájuk rótt terhes adót.

Ime újabb jó tetemények, miket ma szememre vetnek.

Maros-Vásárhely, jan. 29. 1873.

Tovább terjed jelentésem, mintsem azt a tegnapi napon bevégezhetém vala, kívánván egy sütetben mindent kisütni, a mi e tárgy körül eszembe jut; még irok valamit.

A kis templomi népgyűlésről szólék; e most a Kovács Áron ur temploma; nevét veszi azon külváros részről, mely kis utcának neveztetik, melynek lakói primitiv szántó-vető székeltek, kiket Kovács Áron ur feltétlen hatalma alá hódított. Fel lehet írni Marosvásárhely kronikájába Kovács Áron ur korszakát, midőn ő politikus csizmadia urakkal és a kis utcabeli szántóvető emberekkel ostrom zár állapotban tartja M.-Vásárhely sz. kir. városát, intelligentiája politikus csizmadia, polgárai és katonái a kis utcáinak.

Mit tett Maros-Vásárhely érettem és mit tevék én e városért, tanuskodjanak azok, kik tanui valának 48-bani itten e városban folytatott kormánybiztosi működésemnek, midőn szeptember havában lejövök mint legelső még akkor oly közönségessé nem vált kormánybiztosi minőségben; s ezt nemcsak azért tevék, hogy a Kossuth-huszár ezredet alapítsam és szereljem, valamint később a derék 12-ik honvédszászlóalj is; hanem ez alkalommal védenem is kellett a várost Urban ezredes és több néplázítók ellenében, kik különben hamar elfoglalhatták volna e helyet és keservesebb sorsban részesült volna, mint a hogy később Gedeon, egy már rendezettebb se reggel foglalá el azt.

A mi a marosvásárhelyi nemzetörséget illeti, ez általában véve derekasan megfelelt kötelességének: örködött a város

fölött, adott számos lovas és gyalog honvédeket; de fájdalom, ennek is megvolt sepredeke: voltak közülök a Szászsrégen pusztításánál rabló kolompások, lettek belőlök vadászok, vagy ismert nevökön tyukászok, kik fegyveres ellenséget soha nem látva, csak a vidéken requiráltak városunk, székünk szégyenére, midőn Bem tábornok őket felosztatá, hálálkodva fogadá azt magyar, német, román.

A marosvásárhelyi már említettem nemzetörség elleni izgatás Marosszéken is nagy tért kezdett foglalni, elannyira, hogy a szék központi bizottsága jónak látá egy kisebb számú bizottságot kiküldeni, felvilágosítandó dullói kerületenként a szék lakosságát ezen intézmény valódi czéljáról; az akkori főkirálybiró gr. Toldalagi Ferencz urral szállánk ki körutunkra; itt is kijutott részem.

Történt a többi közt, hogy egy havasi Magyarós nevű helységbe jutánk, hol a kerületből odagyült székelységnek a kellő felvilágosítások végett beszédet tarték a szabad ég alatt; egy székely atyafi, ki mellettem állott, folytonos helyes és éljen kiáltásaival szüntelen zavará beszédemet — hirtelen zekéje alól egy éles baltát ránt ki és azt hátul koponyámnak vágja, szerencsém volt dulló biztos Tökés László urral, ki elég szemes volt azt kezével félre lökni.

A kik beállottak, hivatottak, vagy hivatlanok, a negyvennyolczadik válságos idők történetiróinak, egyik első és szent s kedves kötelességüket teljesítve, föl kellett volna nagy betűkkel jegyezni M.-Vásárhely akkor tanusított hazafias vendégszeretetét, hogy mennyit tőn polgársága számos vármegyei, széki, közel és messzeeső vidékekről bemenekült családokért, de ezen az értelmesebb és vagyonosabb rész áldozatkészségét mindig árnyékba veték a mi proletarius politikusaink, kiknek különös guszthusok volt és van egyes védtelen egyénekre, kiket zavartalanul körmeikkel széttéphessenek.

Egy pár példát:

Negyvennyolczban három pesti ugynevezett martiusi fiuk jönnek M.-Vásárhelyre, Klapka György, Gál Sándor és Hajnik Károly, egy felszólítás terjesztése és ismertetése tárgyában, melyet gr. Bathányi miniszterelnök intézett a székelyekhez. — Valaki azt sugja a mi egynehány utca-korcsma politikusaink fülébe, hogy Pesten letették ötödik Ferdinand királyt, helyébe választották a Rákoson Palatinus Pistát királynak és ezen urak azért jöttek, hogy itt is kiáltassák ki az új királyt — miként gyűlt volt meg a bajunk, hogy ezen ekkor loyális dühbe — mert nálunk minden csak düh — jött népet visszatartsuk, észre hozzuk, hogy a dolog nem úgy van a mint velük oly könnyű volt elhitetni.

Nó de ha az ellenség részéről vagy egy rab jött be, má' ekkor kérlethetlenség voltak.

Pop Vazul, egy fiatal román lázító fogatott el, rögön-ítélő törvényszék elébe állítottatott és halálra ítéltetett; midőn éppen az ítéletet olvasák föl, érkezem meg Kolozsvárra tett veszélyes utamból, az ítélet olvasását odaérkeztemmel félbeszakitom, de a nép sejtve valamit, kiáltá akasszák föl, visszahivom a bírákat egy szobába: felfogott kézzel könyörgök, hogy ezen egyént, kire nincs bebizonyítva, hogy tetteleges részt vett volna gyilkosságokban, oldozzák fel, vagy tegyék fogságba bujtogatásaiért, de ne akasztassák föl most éppen, midőn az agyagfalvi székely gyűlést vagyunk tartandók, ne mi legyünk az elsők az ily eljárásban s több effélék, — hasztalan, a bírák azt felelik, hogy már késő, ők nem veretik magukat agyon Pop Vazulért, a ki mindenestre egy veszedelmes bujtogató; de voltak kiabálások: „a királynak sincs joga itt kegyelmezni, annál kevésbbé egy kormánybiztosnak! hol a hóhér? akasszátok fel stb“ — és úgy is lőn, de mai nap is az én nevem rovására történt ez is.

Még volt egy Pop Vazul, ki a másik sorsára kerül, ha saját életem veszélyeztetésével őt a bitófától meg nem mentem; ezen ur ma is él, törvényszéki elnök Pop Vazul ur ő excellen-

ti ája, Magyarhon egyik dignitariusa, kitől soha még azt sem érdemlém, hogy szóval mondja: köszönöm! — És számüzetésem folytán hoztak és biráskodtak törvényük szerint aként, hogy engem és családomat minden birtokomból kipusztítottak, de ennek most nem itt a helye.

Ehez és több ilyesekhez adhatjuk az újabb időkben Görgej áb ornokkal történt esetemet, a tordai botrány után M.-Vásárhelyen átutazta alkalmával miért nem engedém, hogy azon magyart, a kit az osztrák sereg nem volt képes megverni, verhessék agyon M.-Vásárhely utczáin, természetesen épen azok, kik az osztrák katonák elől mindég futottak.

Most a szászrégeni eseményekre kellenék áttérnem, előbbi ígéreteket beváltandó — de nem tehetem ezt, hogy egy más jelentékeny eseményt ne érintsek, és ez az agyagfalvi székely nemzeti gyűlés.

Hogy az agyagfalvi gyűlést én terveztem, én hívtam össze, mindazt elismerem; beszéltem arról már akkor, midőn a románok Balázsfalván népgyűlést tartottak, de tagadom azt, hogy ezen lépést tevém vala, ha csak arra a végső veszedelem nem kényszerít, a mi nem volt kevesebb, mint hogy a székelység a magyar ügyet felhagyva, ha tán nem is mint magyar ellenség, de legalább is közömbös neutralis nézője legyen 48-iki függetlenségi harcunknak; az uniót megsemmisítse, és ebből származható előre ki nem számítható viszályok.

Vessünk egy pillanatot az akkori helyzetre. A néplázadás Erdélyben már ki volt törve, el valánk zárva Magyarhontól; Szébenbe császári katonaság hozatott össze, mig másrésről Szász-Régenbe a naszódi határőrökkel nyíltan üzé Urbán ezredes alkotmányunk, nemzetiségünk elleni izgatásait, elannyira, hogy már ma az igazat megvallva, a székelységnek is egyrésze kezde búcsut jární a szászrégeni fekete-sárga zászlóhoz, magukat biztosítandó minden lehetőségekre és ne tagadjuk azt is, hogy ha a románokba volt és van ur-gyűlölő Hora-szellem, a Dózsa

György szelleme nálunk sem aludt ki; példákat erre idézni ennél szükségtelennek tartom.

De a mi engemet főként az agyagfalvi gyűlés összehívására kényszerített, a volt azon körülmény, hogy kezemnél volt a szebeni cs. k. katonai parancsnokságnak a 3 székely határőri ezredekhez küldött rendelete, mely szerint ezeknek rögtöni Szebenbe való bemenetele rendeltetett el, és a mit senki se hitt volna, megtörtént — hála az ottani tisztok szellemének, a legéynység, hogy ne mondjak többet, közömbösségének — elannyira, hogy ezen rendelet kész engedelmességre talált, vissza tarthatta őket, a mint hogy vissza is tartotta, csakis egy általános székely nemzeti gyűlés tartása.

Nem Kolozsvártt, Agyagfalván mondatott ki az Unio azon értelemben, a mint az ma újra áll.

Mire való volt hadra indítani egy nagy néptömeget, fegyvertelen, szervezetlen, kellő fenyték tarthatása nélkül! eféle kérdéseket habarnak össze azok, kik tökéletesen esmeretlenek azon gyűlés okozataival, folyamával, vagy éppen személyem iránti roszakaratból teszik ezt.

Kérdjék meg ők előbb br. Vay Miklós ő nagyméltóságát, hogy miért látta szükségesnek elrendelni, hogy ezen gyűlésből rögtön egy legalább is 10,000-ból álló fegyveres katonaság induljon Kolozsvár felé, és a ki nem látta, tudhatja, hogy erre mi volt ott a válasz a fegyveres határőri székely katonaság részéről, nem de mind annyian lábokhoz téve fegyverüket, kiálták: vagy mind vagy egy se menjen ur és paraszt székely velünk, mi nem vagyunk az ő zsoldosai, tudhatja a ki akarja, hogy a kir. biztos levelének érkezte előtt már határozatba ment volt, hogy a gyűlésből haza menve és csak az otthon szervezendő zászlóaljok alakítása után fogja a székely nemzet hadjáratát megkezdeni, e volt a határozat, daczára éppen számos marosvásárhelyieknek, kik kiálták, hogy Urbán nem lesz oly bolond, hogy készülődéseinket bevárja, daczára azon számos vármegyei magyar

menekülteknek, kik sirva rimánkodának, mondván, hogy a román nem készülődik, mert nyakukon van, öli, perzseli őket, e vólt mondóm a határozat még annak is daczára, midőn sokan azon aggodalmokat fejezék ki, hogy főként a határőrvidéki katonaság ha egyszer haza bocsáttatik, többé ki nem mozdul vagy ha teszi is, az nem Kolozsvár hanem Szeben felé lészen.

De mindezen kérdéseket, mondóm, a kir. biztos ur levele egyszerre ketté vágá, így történt több egyebek említésének mellőzésével, hogy az agyagfalvi tanácskozó gyűlés táborrá rögtönzötetett.

Hogy Urbán ezredes nem sok készülődésre várt, azt megmutatá kevés napokkal azután, hogy Maros-Vásárhelyre érénk, a támadást ő kezdé meg, előcsapatjait a város határáig nyomván előre. Urbánnal végeznünk kellett, ki már hónapok óta tartá remegésbe e várost.

Megindulánk korán reggel három hadoszlopba, magam a Régenbe menő országutjáni csapattal menék, alig haladánk egy félmérföldet, midőn szaladnak hozzám, jelentvén, hogy a táborunk után jövő vásárhelyi szekerek sora még a városból nem jött ki, hátra szaladok és ime látom a vásáros szekereknek véghetlen sorát.

A kik ott voltak, meg azon szekeresek vagy azoknak nejei, kik a szekereken valának, ez uttal sem sátort sem portekás ladákat nem vive, megmondhatják ha nem akarnak hazudni, hogy minő dühösen kergetém őket vissza, hogy ne hoznának szégyent városunkra, a feleslések azonban nem maradának ki, vásár lesz biz az, kiáltozának, még pedig Berzenczei vásár, olyan a melyet Szászrégen soha el nem feled, de hisz nem csak az urakért harczolunk mi, nekünk is kell abból valami; ha Urbán jött volna be Vásárhelyre, csak azt tették volna velünk is, a mit mi fogunk tenni a régeniekkal. Sem kedvem, sem időm nem volt velök vitatkozni, de a mint emlitém, visszafordítottam szekereiket, hogy azonban éjjel újra megfordultak és más nap

a pusztítás alkalmával a régeni piacon voltak, fájdalom azt is tudjuk mindnyájan. Mi volt igazi oka ezen pusztításnak, arról is szólok röviden.

A szászrégeni ütközetnél két egyén játszá a főszerepet; mind a kettő szász volt, az egyik Beczman alezredes, a ki megverte Urbánt, a másik Dorschner ezredes, a ki szabadon ereszté Urbánt tiszta rendelet ellenére, a helyett, hogy a város feletti szőlőkhez közel eső Dedrád helységet elfoglalva utját állotta volna, nyugodtan, örömmel nézé a szőlőhegyről annak elvonulását, maga rendelvén a székelységnek, hogy mennének be a városba élelmet requirálni, a mit ismét tiszta rendelet ellenére tön, de az ürügy nagyon is alkalmazható volt, miután a Régen lakói részint elszaladván, részint a kik benn maradtak is, a sereg élelmezésére mit se gondoltak, 20 óra hosszat várt a székelység egy darab kenyérre, de a lakók sem élelmet, sem a rájok kivetett csekély 50,000 forintra menő hadi sarcból egy filiért sem akartak adni, de még ráadásul panaszkodni tudtak, mert ime a székelység az egész hűvös éj folytán szőlőik karóit égeté.

Ilyetén eljárás főként a circumspectusságról híres szászok részéről hallatlan, ők követelésnek lehetetlent mi tőlünk, visszatéríteni egy 30,000-ból álló győztes sereget éhen szomjan egy fil-lér zsold nélkül.

De a Szászrégen pusztítása senkinek se volt siralmasabb mint nekem, hisz szomszéd lakója valék, sok e városbani jó barátaim és ismerőseim szenvedének általa, még fájdalmasabb volt látnom népünk fékezhetlen dühét, a káröröm kacaját azon marosvásárhelyi polgárok részéről, kik még ott is éljenének, kiáltva: éljen az Unio! éljen Berzenczei! és ma káromolnak; utálok azok éljenzésőket, becsületnek tartom, hogy ma káromolnak.

Hasztalan tanácslá ez alkalommal nékem Beczman, Gál Sándor és mások, hogy vennők üldözőbe a már megvert Urbánt, és Besztercze felé menve tennők magunkat öszszeköttetésbe a Dézs felől bejövő Katona Miklós seregével, hol ágyuk is van-

nak, a minék mi egészen hijjával valánk; mit sem akartam a további menetelről tudni, biztos lévén az iránt, hogy a már megkezdődött gyujtogatás és rablás egész útunkban folytattatni fog, nem voltam vezér, a győzelem dicsőségét nem oszthattam volna, nem én valék az élmezési főbiztos, nem voltam oka ha Szászrégennél a székely seregnek egy befaló kenyere nem volt és mégis én voltam mindennek az oka, Berzencei vásár lón neve ezen pusztításnak, ezt a nevet adák néki azon marosvásárhelyi vásárosok, kik ma kiáltják, hogy ők mennyi jót ténének velem, és én mily háládatlan vagyok hozzájuk.

Mélyen szenvedék, midőn Sz.-Régenből visszatérve e város nagy többségben lévő józanabb része bennünket hidegen, hogy ne mondjam gyűlölettel fogadott; ha mi Urbánt megvervén a Szászrégen pusztítása nélkül tértünk volna vissza, nagyszerű lett volna a győzelmi ünnepély az itthon maradott férfiak és nők részéről, de ez uttal siri csennel találkozánk, ajtók, ablakok csukva, mintha pestisek lettünk volna, szobáikba elvonulva siraták Szászrégen sorsát, siraták főként a szégyent, melyet ezen pusztítás városunkra és nemzetünkre hozott.

Számos marosvásárhelyi előkelő polgárok jövének hozzám, mondva, lám uram ez az eredménye egy hatra vakra felállított nemzetörségnek, a kis templomi hires népgyűlésen ön megvert bennünket, nem ügyelve arra, hogy mi oly helyzetben valánk, hogy magunkat nem védhetők, mert nehéz egy népgyűlésben kimondani, hogy mint minden nép között, úgy nálunk is vannak veszedelmes csendháborító egyének, kik a haza nevében csak ön hasznokat keresik, és ha felfegyverezik őket, lesznek efféle régeni rablók, gyujtogatók, a haszonvágy főképp dologtalan embereknél mindenre képes őket vezetni, utánzókra találhatnak és egy két ember gonoszsága képes egy egész helységnek szégyent, rossz hirt nevet szerezni, és sajnáljuk önt, kinek ebben legnagyobb része lesz, ellenei fel fogják ezt ön ellenében hasz-

nálni és régi becsületes családi neve régeni vásár praedica-
tummal lesz tán sok időre öszszekötve.

Ah! kik át mentek az uton, lássátok, van-é fájdalom, mint az enyém, kiálték kétségbeesve.

Voltak azonban, kik vigasztalának avval, hogy ők jól tud-
ván ebbeli ártatlanságomat, hogy én minden tehetőt megtet-
tem, de Dorschner árulása mindent lehetlenné tett, ők védni fog-
nak engem mindig, valahányszor hallani fogják, hogy ezért vá-
doltatom. Sokan tevék ez ígéretet, de egyike se teljesíté; a
negyvennyolczadiki események történetirói, nem az elleneink, de
magyar írókat értek, a szász-régeni pusztításra érve, azon, neve-
met oda dova sebesen át haladnak, a nélkül, hogy az azt elő-
idéző körülményeket tanulmányozásuk tárgyává méltatták volna;
voltak magyarok, kik evel öszszeköttetésbe hozták N.-Enyednek a
románok által történt pusztítását, a mi borzasztóbb, mert ottan
számos gyilkolások is történtek, a mi Szász-Régennél nem volt
és hallatlan, ezen pusztitást is mondom öszszekötve a szász-rége-
nival, engem állítanak fel fő okozóul, és' egyetlen egy sem volt,
ki a nyilvánosság terén föl lépett volna védelmemre.

Hogy e tekintetben a marosvásárhelyieknek lett volna kö-
telességük, nem csak az én, de saját érdekekben föllépni és
nem engem bűnbaknak kidobni, az magába érthető. — Ime
hosszu, még messzse messze fűzhető sorozata azon jótétemé-
nyeknek, melyekben Vásárhely mai balpárti polgárainak egyrésze
részesítének, és mily háládatlan vagyok én, hogy én ma ellenök meré-
szeltem fordulni, kiáltani, hogy megálljatok, mert vesztetekre
indultatok, és a mint régen ki mertem kiáltani, nem kell mág-
nás politika, tartozám azokhoz, kik kiálták, hogy nem kell táb-
labiró politika az unió zászlót Erdélyben én emelém föl Ma-
rosvásárhelyt és több ehez hasonló eljárásaim után ma elég
vakmerő vagyok kiáltani, „nem kell varga politika, légyen az
debreczeni, tordai vagy marosvásárhelyi, nem kell a mái sze-
kely. ugynevezett harisnyás, urat, gazdagot, zsidót üldözö Cserná-

toni politika; a francia sans culottes (nadrágtalan), betyár, gatyás és székely harisnyás politikával Európa mái civilizált népei közt nem szabad, nem lehet szerepelni, ne fitogtassátok, taktarjátok meztelenségötöket, ha nem akartok bizonyos nyomort, szégyent, gyalázatot hozni magatok és gyermekeitek fejére." Késervesen kelletik éreznem, hogy könnyű volt egykor mágnás és táblabírák politikájuk ellen küzdenünk, hol győzni vagy győzetni becsületünkre vált, mert ott egy mivelt, lovagias néposztálylyal volt dolgunk, kik érveléssel és nem káromlással, dorongokkal s dikisekkel küzdének politikai elleneikkel.

És ha tovább menve ki kelletik azt is mondanom, hogy nem kell többé Kossuth politika, őrizkedjete a forradalmi iskolának tanjaitól, őrizkedjete ezen iskola mai patvaristáitól, ah már ezt részemről kimondani árulás, megtagadom egykori mesteremet, renegat és ki tudja még mi nem vagyok.

A ki a magyar történetet kezébe veszi, az első átlapozásra egy szomorú, századokon át következetesen a mai napig lejövő sajtáságos tényállással találkozik, és ez a székely nemzet története.

Ki olvasta, hogy meg ne tanulta légyen, hogy a székely legrégebb vitéségéről híres eredeti magyar törzsfaj nem mu tathat fel Átilla után egy fiát sem, ki a magyar történelemben valami jelentékeny, befolyásos historiai nevet hagyhatott volna maga után; voltak magyar vezérek és királyok, mint az erdélyi Hunyadi János, Mátyás király is, de egy székely sem; voltak a mohácsi veszedelem után számos magyarhoni, erdélyi vármegeyi, de soha székely erdélyi fejedelmek; a jelen Habsburgi uralkodó ház kétszáz éves erdélyi kormányzása folytán láttunk számos magyar és még szász kormányzót is, sehol, soha egy székely, nem volt egy minister a mai napokig. Gr. Mikó Imre meglón. az utóbbi időkbén evvel is szépen elbántak és bännak székely atyjafiai; ha még csik-szt.-királyi gr. Andrássy Gyulára mutat valaki, arra azt felelem, hogy ha az ő családja már

régi időktől fogva kraszna-horkai nem lett volna, ma minister ugyan nem lenne, ennek ugyancsak hamar elejét veszik vala itthoni székely atyánkfiai, kik Andrassy Gyulával szem be dicsőítve érzik magukat a tolvajlámpás hordozó Csernátonyba, az egész éltében iskolát és puskát kerülő Orbán Balázst éljenzik.

Mi ennek oka? igen egyszerű a felelet. A magában méltányolni kellett demokratiai érzelmüket minden szabad mozoghatás alkalmával a demagogia, anarkhia, fejetlenség végletéig vívők, és e téren historiai nevet vívtak ki. Ott van a szerencsétlen Dózsa György néplázító vezér története; ezen borzasztó kép a nép király, a nálánál nem kevésbé bűnös Zápolya által rendelt izzó tronbani süttetése, hála a történelemnek, még nem nevezi meg azon véres száju magyarokat, kik Dozsa husát falatozák, mert irtozom a gondolattól, ha valahogy köztük egy székely név is találtatott volna, miket azonban a mai véres száju balpárti politikusaink közt nem egyet találhatnánk. —

Küzdött ez a nép vitézül, és jellemző, mindig elkeseredten, göröggel, törökkel, tatárral, oláhval, némettel, magyarral, de mindig határt nem ismerő végletekig, előre kijelölt czél és terv nélkül ontá vérét, pusztitá vagyonát.

A Dózsa néplázadás legyőzésében is tettelegesen részt vón, küzdve székely székely ellen, és midőn a náluknál az időben nem okosb erdélyi magyar aristokratia a szászokkal együtt az egész népet notázva végszolgaság alá akará helyezni, és akkor föl kelle újra lázadniok, ekkor sem valának képesek magok közül egy vezért választva ezen függetlenségi harczukat megküzdni, nem! idegen, csak idegen képes köztük fegyelmet tartani. Moldvába kellett menniök egy Mihály vajda után, hogy vérükkel irjanak egy román historiát; mint Mihály vajda katonái harczoltak itthon magyar testvéreik ellen és ezt végezve lesznek az ő zsoldosai, hogy bevigyék azon fejedelemségekbe a hűbéri intézményt, a mi ellen itthon küzdének.

Igy volt e régen, így van ma is, lóvá tevő őket török, román, német és igen gyakran a magyar, ezen munkás, az

elnyomás alatt példátlan béketűrés és kitartással, a csatákban hősiességéről méltán híres nép mindannyi tervnélküli küzdelmei gyümölcstelenül maradnak, ha köztük koronként valaki felüti fejét, azt első gondjuk lesujtani és aztán panaszolnak, hogy őket mindig idegenek, mostohán kormányozzák, olyanok kik belviszonyaikkal ismeretlenek; őket nem szereti senki, mindeki ellensége, a mint volt negyvennyolcban is, és van ma is.

Igy volt a nagy, mint kisebb eseményeknél, és ne vegye senki szerénytelenségnek — meg ha veszi is valaki, azt sem sokat bánom már többé — így történt ez csekély személyemmel is.

Mondhatom, és a történet bizonyítja, hogy rég nem volt, vagy leendő népszerű egyén a Székelyföldön, mint minő a negyvenes években magam valék, de alig állának be a negyvennyolcban napok, két ellenséggel volt dolgunk nekem és társaimnak, a kül- és bellelenséggel, a zarnoksággal és a székely bujtogatókkal; említenem kelletik-e, hogy hányszor kellett egy az urak, nemesek ellen kitörésben levő lázadásnak elejét venni; avagy meghaltak-e mindazok, kik tudják, hogy akkor az erdélyi vármegyékbeni magyar helységek lakói közül többen valának, kik az úri házakat csak úgy mint a román lázadók, ha még nem dühösebben, rablák, pusztíták, hogy ezt kövesse a székelység nagyrésze — nem kevésbe került megakadályozni — Maros-Vásárhely körüli nemes családok folytonos veszélynek valának kitéve. Szt.-Katalán, a Háromszék közgyűlésén, az agyagfalvi nemzeti gyűlésen hatalmasan tört volna ki, ha elejét nem vesszük.

De dicsekedhetem, hogy népszerűségemet nemcsak az által szerezhem, hogy hizelgék, de hogy parancsolni is tudtam a rendezavaróknak, meg mertem mondani a népnek, a jót úgy a rosszat.

Agyagfalván nemzeti főnöknek választatám, Isten és ottan levő emberek ezrei bizonyíthatják, hogy nem kerestem, de sőt tiltakozám ellene, de már igen sok volt e és ugyanazon perc-

ben az ellenemi lázadás készen is volt, midőn Zsombori ezredes vezérül kiáltatott, mi szemközt nézve egymással, kérdők, hogy már itt ki fog rendelkezni, az eredmény megmutatá, hogy egyikünk se, így volt e régen, és így van ma is.

A mai napon új szereplők lépének fel, azt mondván, hogy a székelységből józan balpárti politikusokat csináltak. Esztelenek, boldogtalanok és nem akarják, vagy nem tudják átlátni, hogy jelen működésükkel nem csak a mai jobbpárti magyar kormány, de minden lehető magyar kormánynak alapját ingatták meg, hogy hiveik unió-ellenesek, és a mit mi a negyvennyolczadiki válságos időkbén megőrznék úgy mint az uniót, ők azt gyűlöletessé tevék.

Szemeik vannak és nem látnak, füleik és nem hallanak.

Ah! tekintetes polgármester ur, szinte el is feledém, hogy önhez kezdém e soraimat, ez is, tekintetbe véve hivatalos, soha ki és be nem bonyolítható dolgait, terhére fog esni, ezenel tehát jelentésemet bezárom egy pár szó után.

Az előadottakból, de a nélkül saját tapasztalatai után ítélve is átláthatja, hogy én mostanság már Vásárhelytt nem tartozkodhatom, annyival is inkább, midőn ezennel kijelentem, hogy jelenben megkezdett munkámat folytatni akarom, segítségül jönni azon székelly honfitársaimnak, kiknek még bátorságuk van szembe állani egy elvakított nép bösz dühének.

Teljesedjen tehát Kovács Áron ur azon profétálása, hogy kipusztít engem M.-Vásárhelyről, félre vonulok. Tovább egyedül küzdeni, minden törvény védelme nélkül esztelenség lenne; de ne tesszen rossz neven venni t. polgármester ur azt is, ha ez uttal önt és a városi előljáróságot teszem felelőssé, távolléteimből eredni kellett kárainért.

Elvárva az időt, midőn zavartalanul élvezheti mindenki törvény s alkotmány adta jogait M.-Vásárhely városában is, addig is tisztelettel maradok

a tekintetes polgármester urnak

alázatos szolgája

Berzenczey László.

BARUKH JEREMIAS.

Kolozsvár, febr. 2.

Kénytelen vagyok jelentésemhez egy kis függelékot fűzni.

Megkisértvén számotvetni marosvásárhelyi jóakaróimmal, halatlanság lenne részemről föl nem hozni, hogy volt mégis egy m.-vásárhelyi polgár, a ki a szó szoros értelmében az én és családom jóltevője volt, és még többet is tett volna, ha ettől a mai balközép politikusai el nem rettentik.

Ez a polgár egy pár hóval ezelőtt elhalálozott **B a r u k h J e r e m i á s**, vallására nézve izraelita.

A ki M.-Vásárhelyt járt, tudhatja, hogy e várossal szemben a Maros jobb partján fekszik négy egymást érő falu, mely általában „Hosszufalu“-nak hivatik, ezek egyikének neve: „Náznán“, hol egy magaslaton látható egy régi, de jó izléssel épült katolikus imaház, mely családom imaháza is volt, e mellett egy ennél sokkal régibb, már elfeketedett faépület, egy zsidó Sinagoga, még azon időből, midőn a zsidóknak csak Gyulafehérvárt és Náznánfalván volt szabad imaházat építeni.

Békésen imádták a náznániak, keresztények és zsidók ugyanazon Istent, és a templomon kívül is jól éltek egymással; de a mi sokaknak nem tetszén, a többi közt családunkról is állittatott: hogy mi is náznáni názárénusok, szombatosak lennénk.

Ezen gyanusítást azonban nyíltan — ha jól emlékszem — nyolczszáz negyvenhatodik évben hallám, midőn Marosvásárhely serfőzdeje nyilvános uton árvereztetvén, előáll egy ismeretlen brassai zsidó, Barukh Jeremiás, ki háromszor magasabb haszonbért ígért a városnak, mint az az előtti haszonbérítő, és más, még félannyit ígérő sem jelentkező, a serfözde haszonbérlete a szabályok értelmében rá veretett.

No de ebből lön harc és háboru. Zsidónak nem szabad e városon megtelepedni, állitson Náznámban sörházat, ha tetszik, ide ugyan zsidókat be nem eresztünk; protestálások után ebből egy nagy per kerekedett, a mi megjárta kolozsvári guberniumot, bécsi kancelláriát, tán még a fejedelem trónját is, de Barukh Jeremiás megnyerte perét.

Mint gondolhatni, én a Barukh részén valék magán véleményemmel, és ezt uton utfélen kimondani nem is tartózkodtam, ez még akkor lehetett, és hogy sokan mondák: hogy „zsidó barát vagyok, a zsidók megvesztegettek“, azt én is és több barátaim is neveltük.

Semmit sem hallgatva el, a vesztegetést illetőleg elmondom azt is, hogy a per lefolyta után Barukh ur engem is meglátogatva köszöné csekély pártoláson, és kért fogadnék el tőle egy kis régi tajtékpipát emlékül, melyet én tétovázás nélkül el is fogadék, mindenkinek elbeszélve a dolgot lovagló pipául használám, imé az első megvesztegettetés, a miről a mult május tizenkettődike óta annyit beszélnek az ellenzéki lapok, nem elégedve meg személyem mocskolásával, ezen becsületes egyén se maradhatott ki, az éleztlapokban pingáltatott ki velem, és a mit soha nem hittem, a máskor oly loyalis Jóka i Mór „Üstökös“ czimű éleztlapjában is, azon Jóka i uréban, kinek állítólag zsidó eredetét nem kelletik a Noé bárkájáig, vagy az Ádám és Éva paradicsomáig vinni: azon Jóka i ur részéről történik ez, ki oly hatalmasan küzdött a zsidó orthodoxok csalhatatlan;

sága mellett, és még is mily háládatlanok valának azok a pesti Ferencz-városi zsidók a mult követválasztás alkalmával.

És zsidó is van becsületes ember és mint ilyen volt esmeretes Barukh Jeremiás, mondhatni egyetlen jöltevőm M.-Vásárhelyt és ezért kellett nékie is pellengére állittatni, jöltevőm, mert hisz jóakaróm, jótkivánóim többen is voltak és vannak, a jó kívánatokban páratlan a magyar, Vitam et sanguinem, sed avenam non — életet és vért igen, de zabot nem adunk, régi magyar fölkiáltás.

És hogy ez így van, erre nézve egy tekintélyre kelletik hivatkoznom, ki nem más maga Kossuth Lajos, a ki nem egyszer panaszkodott a magyar nemzetnek száműzöttjei irányában tanusított közönbösségéről; a lengyel — mint mondá — számos évek mulva is rendesen tesz össze száműzöttjeit idegen földön tápláló filléreket, az olasz még Romában is rendes adót fizet Mazzininak és társainak pontosan szolgáltatva kézhez, de a magyarnak soha sincs pénze arra való, s ha volna is, azt veszély nélkül ki nem küldheti, és ha ő, már Kossuth, valamit akar otthon kezdeni, a zsarnokság leveretése végett, akkor nincs veszély egész küldöttségeknek kijönni hozzá pénzt követelendők. —

Igen, felelék rá, mindannyiszor és ha azon bornak, a mit otthon az ön egészségére megisznak, ha csak egy tized részének árát küldenék ki, segítve, tetemesen segítve lehetne ön és a magyar menekültek:

Ma még többet mondhatnék Kossuth Lajosnak, mondhatnám azt, hogy semmi környülmények közt pénz és tetemes pénz nélkül haza ne jöjjen, mert mai hiveinek egy része, kik első beérkezével hosszánával fogadnák, már másnap egyenként tisztelegnének, elbádvá, hogy mennyit szenvedének, mert hivi valának, adjon pénzt és pénzt, a szép szó nem sokat fog érni, előjönne a követelések, fenyegetődzések és a mint már a debreczeni kofa negyvenkilenczben meg is kezdé, megkérdenék ön-é az az alvinczi, ön-é-e ez a Kossuth-bankó, váltsa be, mert

ha nem hát így és amugy lesz — és Kossuth ha ezen követeléseknek rögtön eleget nem tehetne, szaladnia kellene, menekülni valami más nép közt.

Jutalmazni képtelenek, gyanusítani, rágalmazni, ebben hősek.

Távol legyen tőlem ez által azt mondani, hogy ne lettek volna számosan itthon, kik a nyomorult honvédek és már a forradalom következtében szerencsétlenné lett egyéneket segélyezték, de az itt is, mint mindenhol a világon, a ki tesz a kötelessége teljesítésének érzetében, nem keseríti meg adománykenyerét dicsekvéssel, míg másfelől, a kik se maguknak, se másnak nem lévén képesek szerezni, a kik soha nem adnak, de istentől, embertől, hazától, mindig csak követelnek, ezek a szájasak, ilyenek egy szerencsétlen hazatért száműzött megtámadói, kik kiáltják, hogy mennyi jót tevénk véle és ő a háládatlan nem akar többé politikai részesünk lenni, s több effélék.

Kevésnek van kedve számbavenni, hogy egy tizenkilencz évig száműzött magyar birtokosnak, főként, ha még egy családot is hagyott hátra, mennyi kárai lehetnek, restelli is azt, egy a forradalomban testestől, lelkéből részt vett egyén panaszolni, és én bizonyára legkevésbé tettem volna azt, ha ezért a nyilvánosság terére nem hurczoltatom.

Midőn jelentésem folytán Pop Vazul ő excellentiájáról szólék, felhozám, hogy az absolutismus ideje alatt, itten a hazában oly törvények hozattak és hajtattak végre, mely szerint főként a már in effigie kivégzett száműzöttek, a minő magam is valék, minden birtokaikból kiforgatódhattak.

Az én esetem egy eleven példa, az egyik birtokom, a melyre négyszáz forint évi adó vettetett, és a melynek egy részét nóm hagyománya és kevés adósság elvállalása útján szerzém, menekülésem után rögtön lefoglaltatott, nőmnek sikerült megnyerni, hogy benne lakhasson, szoros számadás melletti élelemszerek felhasználásával. De szegény nóm, egy már egészen kirabolt birtokból nehezen élhetve, adósságok kamatját

vagy azt épen kifizetni képtelen volt, két évre ő elhalálozott, ekkor a birtok az állam részére egyszerűen lefoglaltatott, a nélkül hogy hitelezőim csak egy fillért is kaptak volna, egy néhány év teltével királyi kegyelem útján gyermekeim részére adatott ki; a hitelezők, kik perelni soha meg nem szüntek, ekkor sem kaptak semmit; azon törvényszéki bírák, kikre birtokom árvai bíróság utjánai kezelése bizva volt, avál fizeték ki őket, hogy ez császári adomány levén az árvák részére, kérjék követeléseiket tőlem, a hol a világon vagyok, lehettem tán ekkor épen a Sandwich szigeteken, a világ fényes közepén, hol talpamat hazámnak függőlegesen vetve járkáltam.

Midőn haza tértem legfelsőbb kegyelem útján birtokom is visszaadatván, nem volt köszönet benne, mert imé, hogy számmal beszéljek, a nyolcz ezer forintnyi követelés, kamat, perköltség és isten tudja minő czim alatt tizenhét ezerre ment, és a mit fizetni képtelen lévén, csak hamar dobra veretve birtokom potom árért úgy árvereztetett.

E történt a világ szeme láttára, egész Marosszék fel volt indulva, ily magában törvényes alakú, de mégis oly igazságtalan eljáráson. Marosszék központi bizottsága felkarolá ügyemet, bár részbeni kárpótlásért esdve, felment ez a ministeriumhoz, soha egy szó válasz sem jött rá.

De e még csekélység többi veszteségeimhez képest, melyeket a ma is Erdélyben divó törvények uralma által vesztek, négy nálamnál tehetősb rokonaim halálozának magtalan, és az örökösödési törvényes eljárások, melyek az itthon levőknek is oly tetemes károkra történik, hallatlan módon gyakoroltának ellenemben, midőn kevés adósságok letisztázása végett egy pár ezer forintokért tetemes birtokok veretének dobra, és e mindannyiszor oly kerekén kiszámított, hogy minden követelés kifizetve, köszönnem kellett, ha nekem vagy gyermekeimnek, mint egyenes örökösöknek, nem kellett még ráfizetni. Nem cseszkedem a tárgy részletezéseibe, mert hisz a szerzők a törvényes for-

malítások teljes megtartásával kapták néhol csaknem ingyen birtokukat.

Felhozhatni a külföldre menekültek érdekében azon károsításokat, a melyet urbéri kárpótlás követeléseiteknek a kellő időbeni feljelentések elmulasztása következtében szenvedtek.

Felhozhatni az ösiségi nyiltparancsban kitűzött fatalis terminusnak igénybe nem vehetését.

Ez utóbbiért akarék az országgyűlésen egy indítványt tenni, mely szerint egy újabb határidő tűzessék ki azon már kegyelmezett és visszatért száműzöttek részére, kik kötéltre levén ítélve előbb haza nem térhettek.

De ezt is el kellett hagynom, és nem azért, mintha nem hittem volna ezen indítványomnak országgyűléseni pártolását, de visszavonultam, mert a midőn szándékomat a balpárti értekezletnek bejelentém, ellenmondásra ugyan nem talált, de nem szívesen fogadtatott, és épen Nyári Pál mondá: segítsetek magatokon valami más uton, ily nemű kedvezmény, kiváltság részetekre csaknem lehetetlen; egy menekült neve alatt száz meg száz, közel vagy távol levő rokonsági czim alatti perek keletkezhetnének, az országgyűlés ha segíteni akar — a mit, hogy jogosan megkívánhattok, elismerem — nem teheti újabb kárpótlási áldozat nélkül, ilyesmit pedig kerülnünk kell.

Én engedelmeskedém Nyári Pálnak, felhagyék szándékolt indítványozásommal.

Ha a ministerekhez menék, csak eként felelének mint Nyári Pál, mondván: itten kárpótlás lehetetlen, ha érted ezt tennők, meg kellene azt tenni minden a forradalomban károsult magyarért, szászért, románért, horvátért és hol lenne ennek vége; segíts magadon, a hogy tudsz.

Igazatok van urak, mondám, de azért velem égbekiáltó igazságtalanság történik, adassátok vissza birtokomat azon terhekkal, melyek szegény nóm elhalálózásával terhelék; én nem panaszklok, de tizenkilencz évig egy fillért birtokomból nem kap-

va, kétszerezett, háromszorozott terhet vetni vállamra, így mi hasznom a királyi kegyelembe?

Segíts magadon úgy a hogy tudsz, sokan mondák, de mi módon, azt csak Barukh Jeremiás mutatá meg, a ki szegény nőmnek, hazatértemmel nekem is, a legnagyobb részemről tartandó titok igérete mellett pénzt előlegezett váltó és kamat nélkül.

Számüzetésem ideje alatt fölhagyva minden inkompatibilisféle politikai kísérletekkel, kivetém magam a messze Keletre, hadd lássam, ha csakugyan van-e még valahol magyarféle ember, vagy nép a világon; akarék Tibetbe jutni Kukunor vidékére, hol a Kolós, Tordos, Hungmal népfajokat szerettem volna beszélni hallani, megkísértém a Khinábai bemenetelt délről és nyugotról, hogy miért nem juthaték be, nincs helyén itten arról bővebben szólanom.

Európábai visszatértemmel Sulinában a Duna torkolatjánál látva az ottani számos gabonával terhelt hajókat, kezembe vevék egy marék tiszta búzát, tiszta magot, mit a mai uj görög nyelven Skythosnak neveznek. Ebből származtatám a Scytha nevet, a deák Sikulus elnevezést; nevettek rá a tudósok; hadd nevensenek, gondolám, de nekem igazam van; ily és ehez hasonló vizsgálódásaim okozák, hogy például egy Orbán Balázs haza jöve szánakozó képpel hirdeté, hogy szegény Berzenczei megbolondult.

Hogy a mai Siculiában Háromszéken például igen jó buza terem, azt a mult párisi világkiállítási oklevelek bizonyítják, ezt még az előtt mondá Barukh Jeremiás, ki midőn látá, hogy ezen jó buza mellett is a székely gazdasszonyok font számra vásárolják az aradi muntlisztet, felkiáltott: hát e mi dolog? és állított maga egy szítás malmot, és ime, kisült belőle a legjobb kalács, a mit valaha aradi lisztből elő lebetett állítani.

Barukh folytató molnár mesterségét, örölt, sert, szeszét gyártott és lón gazdag ember a nélkül, hogy valaha uzsorás

lett volna, volt gyakran erdélyi legnagyobb adot fizető egyén, a hogy ipara folyt, százezerre is ment az államnak fizetett évi adója. — Több jótéteményeket tőn és nyert a Felségtől koronás polgári érdemjelt.

Midőn birtokom egy részét dobra üték, csudálkozva hallám, hogy azt olcsó áron Barukhnak egy fia vevé kezéhez, ilyesmi a Barukh házról eddigelő hallatlan volt, rá menék az öreg urra, ő boszankodással hallá fia eljárását, lehordá őt előttem, de a dolgon segíteni már késő volt.

Barukh ezen fia később hozzám jön, mondván: uram! nem azért vásárlám meg birtokod egy részét, hogy néked kárt okozak, atyám előtt nem szólhaték, de megmondom négy szem közt. Esmeretes vagyok vagyoni állásoddal, tudom, hogy az e körüli zavaroknak nem te vagy oka, én kész vagyok birtokodat visszaadni, nem csak, hanem az eddig általunk előlegezett kölcsönöket is, de egy feltétel alatt: atyám sok szolgálatot tőn és megérdemelné, hogy ő is és utánna mi is ha nem tekintetes urak, legalább Herr von-ok lehessünk, hogy nagyságoljanak a Vásárhelyiek jogtalan. — Atyám eddigi szolgálatjához adjuk birtokod ingyeni visszaadatását is és imé a felség, a kormány kezében van téged kárpótolni a nélkül, hogy ez az államnak egy fillérjébe is kerülne.

Magam se valék rest, szaladék a miniszter urakhoz, elő adám szokott őszinteséggel a dolgot, megvallom, hogy egyikök se fogadott nevetés nélkül; ugy-é — mondának — te egy balpárti, kik mindég gunyolódtok a királyi kegyelem adta egy vagy más kitüntetésekkel, rendjelekkel, keresztkekkel és most te magad kérsz ilyesmit; de ám légyen, mi meg fogjuk tenni a magunkét, végére járván, ha vannak-é még az illetőnek ezenkívül annyi szolgálatjai, hogy ezt kiérdemelhesse. E volt az ígélet a kolozsvári kormánybiztostól föl az akkori miniszterelnökig, kivéve b. Wenkheim Belát, kitől legtöbb függött, ki azonban soha nem biztatott határozottan, mert ő ezt nem tartá correct eljárásnak.

A magyar miniszterium részéről azonban a fölterjesztés megtörtént, de a dolog huzódott hónapokan, egy pár éven át, nyugtalanokdám, panaszlék bizalmasan egy két barátimnak. De eljött majus tizenkettődike, engemet agyon kellett sujtani, minden lehető népszerűségemet özszerontani és erre legbiztosabb út levén egy zsidóvali tráfícálást előhozni, erről hazugságokkal kiczifrázott historiákat irni, torzképeket festeni, nem lehet csudákozni, hogy Barukh Jeremias és családját e mélyen sérté, a dolog dugába dőlt, utolsó ősi birtokomat vesztve még adós maradék nékik, Barukh Jeremiás e közben elhalt, és már most beszélhetünk a dologról.

De én nem többet, megtevém magam és Barukh Jeremiás becsületének tartozó kötelességemet és előteszem ezenel a dolgot a magyar közvéleménynek, hadd lássa, hogy minemü jutalmakbau részesíti a mindég negyvennyolczczal kérkedő balpárt, károsodott száműzöttjeit.

Ítéljen felettünk a józan közvélemény.

És ha a józan közvélemény rendőrség volna, vagy avaj rendelkezhetne, nem is kellene, hogy többet irjak, mert nálunk hol szab ad könyv- és borsajtó és ez utolsó főként uralkodik, szigoru törvény-végrehajtókra, rendfentartó őrségre volna szüksége az olvasó közönségnek az olvasni nem tudó olvashatlan számu tömeggel szemben elfojtandó a nálunk ma dühöngő intelligencia és vagyon elleni pórlázadást.

A melyik napon a képviselőház elnöke rémulve jelenté be a háznak a magyar becsületesség személyesítője Nyáry Pál retentő halálát — egy pár percz mulva olvastatott fel képviselői állásomról lemondásom, ki Nyáry Pál szomszédtságában ültem és a kinek legmelegebb tisztelője, bámulója voltam és vagyok.

Nyáry Pál kivégzé magát finansziális és politikai zavarjainak következtében.

Az elsőt, a finanszialist, ő maga jelelé ki; a másodiktól, a politikairól, melynek az előbb jelzett is csak természetes kifo-

lyása volt, hallgatott Nyáry Pál; készséggel hallgattak a bal-közép organumai, a kormánypártiak szerényebbek voltak, mintsem erről szólhattak volna; eddigi hallgatásuk menthető, ezutáni kárhozasos.

Mi okozá Nyáry Pál vagyoni zavarjait? soha vesztegető nem volt; ha csak nem egyrésről a negyvennyolczadiki események, melyeknek, ha nem kidobolt, trombitált, de egyik igen is jelentékeny vezére volt.

Mi pusztította ki vagyona más részét, mint azon a szemtelenségig folytatott kéregetések és követelések, melyeknek ő kötelességének tartá mindannyiszor eleget tenni, e kimeríté vagyónának megmaradt részét.

Tapasztalásból beszélek, láttam negyvennyolczban Pesten a Széchenyi értekezletekben gr. Széchenyi állapotát, midőn egy „Márctius tizenötödikét“ kezébe véve mondá: „Ime, megmondám, hogy a „Pesti Hírlap“ forradalomra vezet, és lám, a veres fonal mind sürűbben szövődik, itt ezen veszett lap a Márctius tizenötödike, itt a forradalom. — Elvesztém fejemet, nem tudom mitevő lések.

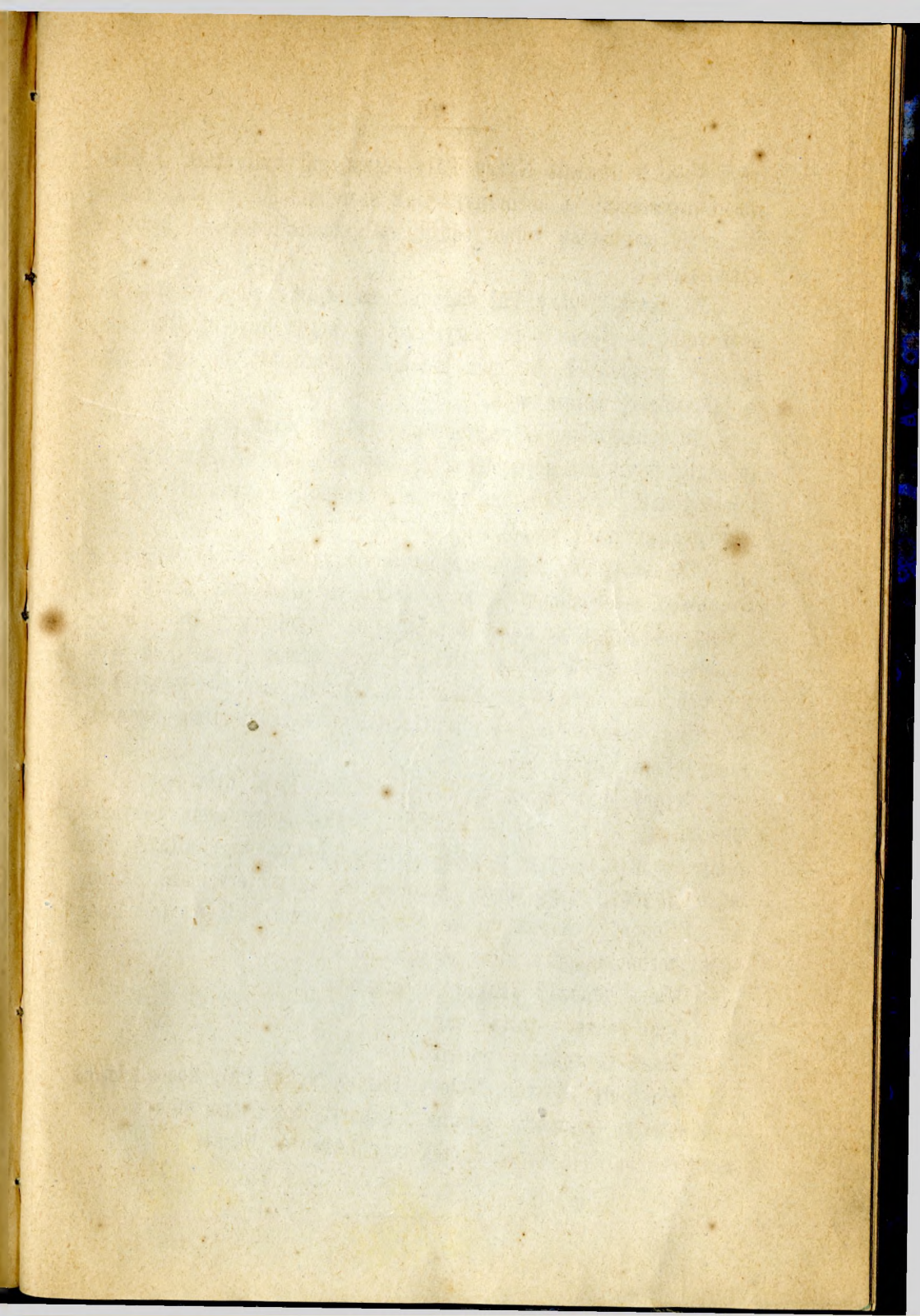
Nyáry Pál láthatta, hogy a veres fonal ujra czérna — Csernátony lón — kötéllel vastagul; látá, hogy azon pártnak, melynek hívé, hogy ő a vezére, csakis takaróul használtatik, nem az ő Ghyczy, vagy Tisza Kálmán és társai érvelései, hanem az „Ellenőr“, Csernátony és társai a vezérek, — a felelősség egész terhét magára véve alázuhant.

Nincs pénzed? akaszd fel magad.

Van pénzed? tolvaj vagy.

Ez a Csernátony politika.

Széchenyi István, Teleky László, Nyáry Pál, közös hazánk beilelleneivel számolni fogunk. Takarítsátok, seperjétek szellőztessétek mielőtt berendeznétek egy házat és házat.

STEIN JÁNOS

KOLOZSVÁRT,

ajánlja az ev. ref. főtanoda, általa már számos éveken át kezelt

KÖNYV- és KÖNYOMDÁJÁT.

A könyvnyomda helyisége az utóbbi időben megna-
gyobbított és legújabbban is egy új gyorsajtóval gazdagodott, úgy,
hogy jelenleg már

három gyors- és egy kézi-sajtó s egy simító gép
van működésben.

Számos és gyakorlott szedőimnek az új és mostan²divó esi-
nos betűknek halmazai állanak rendelkezésükre.

Könyvnyomdában is ügyes szakértő kömetész s raj-
zó és **két sajtó** a szükséges személyzettel foglalkozik.

Évtizedek óta e téren működve sikerült minden nyomdai mun-
kák kiállításához szükségelt anyagoknak **legjobb** és **legolcsóbb** for-
rásait fedeznem föl.

Az itt elmondottak képezik azon tényezőket, melyek lehetővé
teszik, hogy minden

KÖNYV- és KÖNYOMDAI MUNKÁT

a **legrövidebb idő alatt**, a **legizlésteljesebben** s **oly jutányos**
árban vagyok képes kiállítani, hogy e téren bátran kiállok a ven-
senyt bármely hazai könyv- és könyvnyomdával.

Elvállalok mindennemű és nyelvű könyvek, bármiféle rovatos levek. kőr-
levelek, árjegyzékek, számlák, nász-, gyász- és vigalmi jelentések, névje-
gyek, meghívó-jelentések, tánczrendek, gyógyszerértári jelzetek, hor-, rozsolia-
és más vignetek, újévi és más alkalmi üdvözlöttek, baromtűlevelek, vásár-
czédulák, hirdetésmények, bármi nagyságu falragaszok, szóval minden e szakba
vágó munkák izletes kiállítását.

Egyidejűleg bátorságot veszek magamnak **könyvkereske-
désemet** (belkőzépenteza 456. szám) és **papírkereskedése-
met** is (főtér 2. szám, a tanácsház tőszomszédságában emlékezethe hozni).

STEIN JÁNOS,

muz. egyl. könyvárus, m. k. egy. könyv- és könyvnyomdász
s papírkereskedő.